

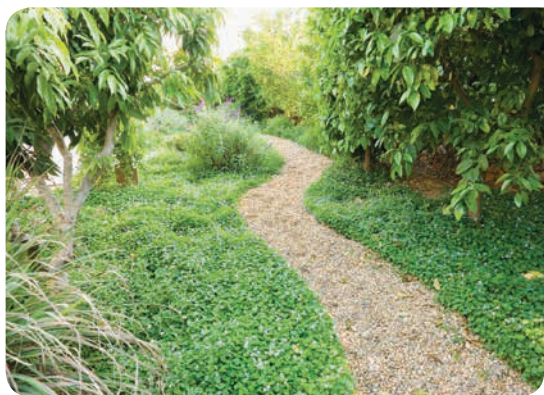
קטן וטוב בו

כתבה ותיכננה | מורן גבעון

עקרונות התכנון של גן קטן, ששטח האדמה בו עד 100 מ"ר, זהים לאלו של גן בגודל רגיל או גדול, אך ישנם דגשים והבדלים. בכתבה שלפנינו מובאים העקרונות הללו, תוך מתן הדגשים הרלבנטיים והיתרונות של גן כזה (חלק א')

▲ אזור ישיבה מרווח ורב שימושי

▼ שביל טיול משני בין משטח לגדר

גן, לא משנה מה גודלו, ברכה הוא. מקום מפלט לאדם מהיומיום העמוס והאינטנסיבי. גן הוא המקום המזכיר לנו את הקשר ההדוק, הסימביוטי, בין האדם לטבע. אותו הטבע הוא המקום שבו נולדו וילדו, גדלו וגידלו, חיו, צדו, אהבו ומתו אבות אבותינו. זהו לדעתי ההסבר לקשר ולהנאה הגדולה אשר מסב לנו השימוש בחוץ... האושר שחווים מהתבוננות במרבד של כלניות, השמחה ביציאה לפיקניק עם יקירנו בליבו של יער, הכיף שבטיולים בהרים, בנחלים, במדבריות, יופייה של השמש השוקעת בים. מקומות המזכירים לנו גם אם לא באופן מודע את אותו המקום שממנו באנו, אותו בית ראשון וקדום ואשר אליו - כבר לא נשוב.

גן, הוא חזרה הביתה. גן הוא מקום מפלט. מקום לאתנחתא. להירגעות. אפשר לנשום, להיות, להרגיש, לחוות את הטבע באופן ישיר.

גן מוגדר כשטח פתוח, פרטי או ציבורי המשמש את האדם לצרכי פנאי ולייפוי סביבת מגוריו. כטבע מעשה ידי אדם. כחלקת אדמה לגידול פרחים, עצים, ירקות או צמחים

שביל משני בין בית לגדר

גינת מיכלים, shutterstock

שונים. אלו הן הגדרות שונות ורחבות אשר טומנות בחובן אין ספור אפשרויות, כיוונים, דרכים ורעיונות להתייחסות וליצירה של מקום שכזה. הגן הוא יצירת האדם ולמענו. לשירותו. אין כאן עניין של 'חיקוי' או 'העתקה' של הטבע אלא תכנון ויצירת מקום חדש, הבא לשרת את צרכי האדם תוך שימוש בחומרים הבאים מן הטבע, צמחיים ודוממים. החשיבות של שטח מגוון, גם אם קטן, היא גדולה מאוד. גן קטן הוא גן שלצורך הדיון **גודל שטח האדמה** בו הוא **עד 100 מ"ר**, אך גם פטיו בגודל של 2 מ' על 2 מ', קומפוזיציה של מס' מיכלים במרפסת, שטח מעבר בין שני חללים, חצר אנגלית, גרם מדרגות, רחבת כניסה לבית, קיר (!) ואפילו מיכל אחד - כל אלו ועוד הם גן קטן. זהו פלא בעיניי, איך בתא שטח קטן יחסית, שעד רגע מסוים לא הכיל דבר נוצר בתוך מספר ימים **מקום** המכיל הן את כל הפונקציות השונות הנדרשות: תנועה, ישיבה, טיול, אחסון, שהות, והן את כל אותם רכיבים של חוויה, אווירה, מבטים, את אותה רוח של מקום הנוצרת מהחיבור בין דומם לצומח.

בגן קטן יש משמעות לכל בחירה: של חומר, גודל, מרקם וצורה, לכל בחירה של עץ ושיח, מדרגה וספסל, טרסה או גבעה. כל בחירה משפיעה מאוד על החלל, על המראה, על התלת-מימד. הכל עדין יותר, דק יותר, קרוב יותר... בגן קטן באה לידי ביטוי היכולת של המתכנן/ת להוציא מעצמו/ה, מהשטח ומהתנאים את הטוב ביותר. בגן קטן נדרשים המתכננים להשתמש בכל הכלים והאמצעים העומדים לרשותם.

עקרונות התכנון של גן קטן זהים לאלו של גן בגודל רגיל או גדול, אך ישנם דגשים והבדלים. בכתבה שלפנינו אסקור את העקרונות הללו, את רכיבי הגן השונים - הדוממים והצמחיים תוך מתן הדגשים הרלבנטיים לגן קטן וכן את היתרונות של גן כזה.

עקרונות כלליים

המגרשים הולכים וקטנים, הבתים הולכים וגדלים, השטח המגוון קטן יותר. צפוף יותר. הכל קרוב, המרחק מהבית לגבולות המגרש נע בין אפס לחמישה מטרים, העין רואה את כל הפרטים. על מנת לחוות חוויה של מרחב ועומק עלינו להשתמש בכלים תכנוניים שבאמצעותם ניצור אשליה של גודל. תכנון מטרתו (מעבר לפונקציונליות) **יצירת אווירה בגן** והוא תוצאה של בחירות הפיתוח והצמחייה ושל השימוש בכל אותם הכלים שאיתם המתכנן מוציא אל הפועל את הרעיון של הגן. בגן קטן ישנה חשיבות עליונה לכל פרט ופרט היוצרים את אותה קומפוזיציה. בחירה לא טובה דיה תיצור חוסר פרופורציה ואי שקט למשתמש בגן.

איפיון המשפחה והשטח - כמו בכל תהליך תכנוני, זהו השלב הראשון. מי המשפחה, מהם הצרכים שלה, החלומות, רמת ואופן השימוש שלה בשטחי החוץ, מנהגי היום יום, האירות, אדריכלות המבנה, החומרים שממנו עשוי, כיווני הפתחים והמבטים שנראים מהם, גבולות המגרש, המיקום הגיאוגרפי, האקלים, משטרי הרוחות השמש והמים, ערכים ייחודיים למקום: נוף, עץ ותיק קיים בשטח ועוד. את כל אלו נברר בתחילת התהליך ואיתם נעבוד במהלכו.

עקרון הדו-שימושיות (ואפילו תלת ומולטי שימושיות...) - בבואנו ליצור מקום או אלמנט בגן, נתכננו כך שיתאים למספר שימושים ועל רצף הזמן ובמהלך של ימים, שבועות ושנים. לדוגמה: משטח בגן המשמש בשנים הראשונות כשהילדים עוד רכים וצעירים כאזור

גן קטן מוגדר כגן ששטח האדמה בו הוא עד 100 מ"ר, אך גם פטיו, מספר מיכלים במרפסת, שטח מעבר בין שני חללים, חצר אנגלית, גרם מדרגות, רחבת כניסה לבית - כל אלו ועוד הם גן קטן

▲ אוסטאומליס / מפלון סיני

▲ ספלילה טבורית

▼ תכנית של גן קטן

▲ בנות מטילות בגן הבוסתן, הטילול, והריח
▼ אריגרון קרוינסקי (ויטידיניה אוסטרלית)

משחק, כשהם מתבגרים זו פינת מדורה וערסל... וכשהם עוזבים - מקום ל'הוט-טאב' לאמא ואבא... כל תקופה והדבר שהכי חשוב, שימושי ונכון לה. דוגמאות נוספות: ספסל המשמש גם כמקום לאחסון, משטח קטן בכניסה לבית המשמש גם כפינת ישיבה לקפה של הבוקר, חניה המשמשת כמגרש כדורסל קטן, מחסן ההופך עם השנים לסטודיו או ליחידת דיור ועוד.

הסתרה וגילוי - כשהמגרש קטן, גם השכנים וגם הגדרות קרובים. מאוד. באמצעות תכנון נכון אנו בעצם שולטים במבטים של המשתמשים בגן. אנו מכוונים אותם. בעזרת תכנון ומיקום נכון של רכיבי הגן השונים: שבילים, פינות ישיבה, אחסון, וכד', על ידי הדגשת נוף רחוק, עץ מעניין או אלמנט מסוים בתוך הגן בשילוב עם טישטוש והסתרת גבולות המגרש ובתי השכנים, בזכות שימוש בכלים אלו ואחרים נגרום לכך שהעין תתמקד במה שאנו בוחרים ולא באלמנטים לא רצויים או בקצה המגרש ובמבנים. כך תיווצר לנו התחושה של גן עדן, גן עטוף בירוק, גן שאין לו סוף.

מרקם - הדברים הראשונים שאנחנו מתכננים לפיהם הם: גודל, צורה, וצבע. של כל דבר, חומר וצמח. אולם מה שיוצר, מעמיק ומוסיף להרגשה ולתחושה של חלל גדול יותר הוא המרקם - texture של החומר. ברגע שנתחיל לשים לב למרקם של החומרים בגן, נוכל לראות כיצד הם משפיעים על האווירה על התחושה ועל ההרגשה בחלל הגן. מרקם נוצר מגודלו של הפרט הקטן ביותר, מצפיפותו, אופן סידורו, תנועתו. על מנת להבין זאת דמיינו משטח של מטר מרובע של הצמחים הבאים: אוסטאומליס / פלפלון סיני, ספלילה טבורית, וויטידיניה אוסטרלית. 3 צמחים שונים, 3 מרקמים שונים, 3 תחושות שונות. בתכנון הצומח והדומם בגן הקטן ניקח גם את המרקם בחשבון.

▲ גינה קטנה בתערוכה ברעננה (אפריל 2011)

▼ פינה ובה ספסל בשולי המושטח

המימד האנכי (ורטיקלי) והעילי - מכיוון ששטח יש מעט, נפנה לשני מימדים נוספים שאיתם יכולים לעבוד: המימד האנכי בגן והמימד העילי. המימד האנכי הוא כל מה העולה מהאדמה בכיוון מעלה: קיר, גדר, עמוד של סוכה, שבכה. בצורתם ובכיוונם המאונך, הם מייצרים שטח נוסף לגינון בגן... מימד נוסף הוא המימד העילי. בכיוון השמיים. כשרואים את השמיים מתוך הבית או בעת טיול בגן - נוצרת תחושה של מרחב. של חופש. מצד שני, בגן עם עצים סבוכים, צפופים וירוקי עד נוצרת ועם השנים אף מחריפה תחושת הדחיסות, המחנק. אין אוויר, אין אור, השמש לא מגיעה, הצמחים מתנוונים. בגן שבו יש את הכמות והמידה הנכונה של צמחים נשירים ובמיוחד של **עצים נשירים**, עם גדילת והתפתחות הגן והעצים, ההנאה מן הגן הולכת ומתעצמת ולגן נוסף עוד ועוד מאותו קסם, מאותה האווירה. לכן בעת תכנון הצומח בגן יש לשקול היטב את המרחק בין העצים, את גודלם ואת נשירותם.

בחלקה השני של הכתבה, שיתפרסם בגיליון הבא של "גן ונוף", אתמקד בשני המרכיבים של הגן, הפיתוח והצמחיה, אסכם את הדגשים העיקריים בעת תכנון גן קטן ואציין את היתרונות של גן שכזה. ❖

בגן קטן באה לידי ביטוי היכולת של המתכנן/ת להוציא מעצמו/ה, מהשטח ומהתנאים את הטוב ביותר. המתכננים נדרשים להשתמש בכל הכלים והאמצעים העומדים לרשותם

